

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 1 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษา
สภาพปัจจุบัน ปัญหา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้น
ที่ 1-2 โดยครูผู้สอน ครูพระสอนศีลธรรมและพระวิทยากรเป็นผู้ศึกษาสภาพปัญหาและ
นักเรียน กลุ่มเป้าหมายประเมินพฤติกรรมตนเอง ระยะที่ 2 เป็นการนำหลักกระบวนการวิจัย
เชิงปฏิบัติการ โดยนำขั้นตอนแนวคิดของเคมมิส และคณะซึ่งได้นำเอาแนวคิดของเลวิน มา
ประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นการสังเกต
ขั้นสะท้อนผล ซึ่งทำการพัฒนาตามกลยุทธ์ที่กำหนด อย่างน้อย 2 วงรอบ โดยมีขั้นการ
นำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 - 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย
2. เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
ให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 1 สรุปได้ดังนี้

สภาพก่อนดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 จากการสังเกต พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีพฤติกรรมการปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับ ต่ำมาก เป็นการปฏิบัติตนเป็นประจำเป็นที่น่าพอใจ ส่วนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 บางส่วนประพฤติตนไม่เหมาะสม ขาดคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียนตามแบบสอบถามเพื่อการประเมินพฤติกรรมนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียน โดยครูประจำชั้น ในระยะที่ 1 พบว่าพฤติกรรมนักเรียนโดยรวมทุกด้าน ทั้ง 2 ช่วงชั้น มีค่าเฉลี่ย 4.32 ระดับการปฏิบัติดีมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายช่วงชั้น พบว่าพฤติกรรมการปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.56 ระดับการปฏิบัติ มากที่สุด นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 มีค่าเฉลี่ย 4.07 ระดับการปฏิบัติ มาก ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ร่วมวิจัยกำหนดกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 คือ กลยุทธ์การเข้าค่าย “เข้าค่ายพุทธบุตร” และ “เข้าค่ายปฏิบัติธรรม” กลยุทธ์การสอนสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยใช้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลัก กลยุทธ์พบพระพบธรรม และกลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมนักเรียนหน้าเสาธง และ กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำวันสุดสัปดาห์

ผลการพัฒนานักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย วงรอบที่ 1 นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์การเข้าค่ายพุทธบุตร โดยการฝึกปฏิบัติจริงจากสถานที่ที่ควรเคารพคือ วัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความเต็มใจ สรรพทานในปฏิบัติจริง กลยุทธ์การสอนสอดแทรกทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยกำหนดจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในวิชาพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก และสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลยุทธ์พบพระพบธรรมและกลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยใช้ กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมนักเรียนหน้าเสาธง และกิจกรรมอบรมนักเรียนประจำวันสุดสัปดาห์ ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัยและปฏิบัติได้ดีเป็นส่วนใหญ่ แต่มีพฤติกรรมนักเรียนบางส่วน ที่ควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาต่อไป ที่ประชุมจึงมีมติให้พัฒนา นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในวงรอบที่ 2

ผลการพัฒนานักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในวงรอบที่ 2 นักเรียนได้รับการพัฒนา ด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้กลยุทธ์ทั้ง 4 คือ กลยุทธ์การเข้าค่ายปฏิบัติธรรม กลยุทธ์การ สอนสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลยุทธ์พบพระพบธรรมและกลยุทธ์ส่งเสริมและ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยใช้ กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมนักเรียน หน้าเสาธง และกิจกรรมอบรมนักเรียนประจำวันสุดสัปดาห์ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาขึ้นเบื้องต้นคือ ปฏิบัติอยู่ในหลักศีลธรรม อันดีงาม มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ประพฤติตน ปฏิบัติตนเป็นคนดี โดยเป็นผู้มี ระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จักประหยัดทรัพย์สินสิ่งของ ซึ่งพฤติกรรมนักเรียน กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การเดินแถวเพื่อเคารพธงชาติ การเข้ารับบริการ ต่าง ๆ เป็นไปตามลำดับก่อนหลังไม่แย่งชิงกัน ปฏิบัติตนทำความสะอาดห้องเรียนเป็นประจำ ทำให้ห้องเรียนสะอาดอยู่เสมอทุกวัน การขโมยสิ่งของลดลงมาก แสดงถึง นักเรียนมีความซื่อตรง ซื่อสัตย์สุจริต ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานระบบกลุ่ม ทุกคนทำหน้าที่ตนเองอย่างเต็มที่ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกันช่วยเหลือครู มีจิตอาสาอยากช่วยเหลือส่วนรวม มีความรัก ความเห็นใจกัน เห็นได้จากการทะเลาะวิวาทกันลดลงมาก แทบไม่ปรากฏให้เห็น พุดจาสุภาพพากันขึ้น การพูดคำหยาบลดลง การใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างประหยัด รู้จักอดและ ออม เห็นได้จากการมีเงินออมตามโครงการธนาคารโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนได้นำฝาก กับธนาคาร เพื่อการเกษตรสาขากันทรวิชัย ร้อยละ 80 ทุกห้อง เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า กลยุทธ์ทั้ง 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การเข้าค่าย กลยุทธ์สอนสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลยุทธ์พบ พระพบธรรมและกลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยกิจกรรม 2 กิจกรรม นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เรียนรู้เรื่องที่มีความหมายใกล้ตัว สนองความต้องการ ความ สนใจ ส่งผลให้พฤติกรรมนักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นคนดี ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 6 ด้าน โดยรวมมีค่าเฉลี่ย พฤติกรรมตาม มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพผู้เรียนเพิ่มขึ้น คือ ก่อนดำเนินการ พฤติกรรมการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 4.07 ระดับปฏิบัติ มาก และหลังดำเนินการ พบว่า พฤติกรรม การปฏิบัติของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.51 ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ดำเนินการ 2 วงจรอบ มีผลการดำเนินการ ดังนี้

การดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การเข้าค่ายพุทธบุตร กลยุทธ์การสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยใช้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นแกนหลัก กลยุทธ์ พบพระพบธรรม ในระหว่างเข้าพรรษา กลยุทธ์การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอบรมหน้าเสาธง และกิจกรรมอบรมวันสุดสัปดาห์ หลังการดำเนินการพัฒนาตามกลยุทธ์ ผลที่เกิดขึ้น พบว่านักเรียนมีความตั้งใจ ความสนใจร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ได้ปฏิบัติกิจกรรมตามที่วิทยากรมอบหมาย มีการปฏิบัติตามคำสั่ง นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจมากในการฝึกนั่งสมาธิ การบริหารกายและการบริหารจิต การเรียนรู้ตามฐานต่าง ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของสมเดช ใจหวัง (2547 : 115) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ที่ใช้การฝึกอบรม 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมเข้าค่ายอบรมพัฒนาจิต พบว่านักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ในด้านเป็นคนดี มีวินัยมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาตนเองและร่วมกิจกรรมตลอดการอบรม ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจสามารถนำแนวคิดวิธีการไปพัฒนาตนเองให้มีวินัย มีความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต และสอดคล้องกับงานวิจัยของทองย้อม สาครสูงเนิน (2549 : 222) ได้วิจัยเรื่องการสอนส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียนแบบยั่งยืนตามแนวทางไตรสิกขา โรงเรียนบ้านอิฐคือคอนหวายขมิ้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทั้งหมด 12 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมวันแม่ กิจกรรม

วันอำนวยการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ กิจกรรม วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมกลุ่มทำความสะอาด กิจกรรมออมทรัพย์ครูนักเรียน และกิจกรรม บันทึกรการทำความดีของหายได้คืน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเกิด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความพร้อม และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการสอนด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตาม มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์สอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยใช้สาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแกนหลัก พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ ชยัน และตั้งใจเรียนประพฤติ ปฏิบัติตนแสดงออกในพฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมวล ผาสุก (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนราษฎร์ บำรุง อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักเรียนมีความขยันตั้งใจเรียน ทำงานหรือ ทำการบ้านเสร็จและส่งตามเวลาที่ครูกำหนด รู้จักแบ่งเวลาเล่น และเวลาเรียน ทำให้ผล การเรียนดีขึ้น

ผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตาม มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์พบพระพบธรรมและจัดกิจกรรม ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรม อบรมนักเรียนหน้าเสาธงกิจกรรมอบรมนักเรียนประจำวันสุดสัปดาห์ เป็นการฝึกจัด ประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากสถานที่จริง มีวิทยากรที่ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดี ทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมก็เป็นการดำเนินงานตามปกติที่โรงเรียนจะต้องดำเนินงาน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ทำให้ ผู้เรียนได้เห็นการปฏิบัติตนของผู้บริหาร ครูผู้สอนพระวิทยากรที่ให้ความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์จริง จนทำให้ผู้เรียนประพฤติ ปฏิบัติตามได้เพราะมีแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่องการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะที่นำไปสู่การสร้างสามัคคีและ เอื้ออาทรต่อกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ผู้บริหารครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

ที่ดี สามารถนำนโยบาย โครงการร่วมมือสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปด้วยดี เป็นการปลูกจิตสำนึกความสามัคคีกันที่ เอื้ออาทร นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงผู้ปกครองเอาใจใส่ในการประพฤติ ปฏิบัติตนของนักเรียน พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กรรมการสถานศึกษาให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิด และสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย เป็นวิธีการที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยดำเนินการตามกลยุทธ์ที่กำหนด กลยุทธ์ที่นำเสนอเป็นเพียงส่วนหนึ่งในกลยุทธ์หลาย ๆ กลยุทธ์ ซึ่งโดยเฉพาะกลยุทธ์การเข้าค่ายพุทธบุตรนับว่าเป็นกลยุทธ์ที่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้มาก จึงควรกำหนดเป็นปฏิทินของโรงเรียนทุกปี และกลยุทธ์อื่นๆ ที่สามารถนำมาปรับเปลี่ยนพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เช่น กลยุทธ์เข้าค่ายพักแรมลูกเสือ-ยุวกาชาด กลยุทธ์การศึกษาดูงาน โรงเรียนต้นแบบวิถีพุทธ ฯลฯ

1.2 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการนำวิธีการ แนวทางที่ได้ปฏิบัติตามสภาพจริงตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา โรงเรียนสามารถนำวิธีการนี้ไปทดลองใช้กับมาตรฐานการศึกษาด้านครูผู้สอน ด้านการบริหาร เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

1.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ของผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยอาศัยการประพฤติ ปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนในด้านที่มีผลการประเมินน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือด้านการประหยัด และด้านความมีระเบียบวินัย ซึ่งมีพฤติกรรม การปฏิบัติปฏิบัติ เฉลี่ย 4.47 และ 4.49 ตามลำดับ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนในด้านอื่น เช่น ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ กับนักเรียน ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY